

**ПРАЦІ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ З ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ
В НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУПРОВОДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

інноваційний підхід викладання дисциплін у кризових умовах. *Молодь і ринок*. 2021, №11 (197). С.39–43.

6. Сікора О.В., Вдовичин Т.Я. Реалізація технологій відкритих педагогічних систем на прикладі використання Google Класу. Педагогічна освіта: теорія і практика. Випуск 32 (1–2022) <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32>

7. Стечків О. Особливості організації змішаного та дистанційного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2022, №1 (199). С.101–106.

REFERENCES

1. Available at: <https://cutt.ly/CGI0cgK>. Accessed on: April 25, 2022. [in English].

2. Available: <https://cutt.ly/UGJy5KW>. Accessed on: April 25, 2022. [in Ukrainian].

3. Kuzminska, O. Mazorchuk, M., Morze, N. & Kobylin, O. (2019). "Attitude to the Digital Learning Environment in Ukrainian Universities", CEUR Workshop Proceedings, vol. 2393, pp. 53–67. Available at: http://ceur-ws.org/Vol-2393/paper_245.pdf [in English].

4. Ashytok, N. & Hal, Yu. (2021). Problemy vprovadzhennia tsyfrovyykh tekhnolohii v dystantsiine

navchannia u vyshchii shkoli [Problems of implementing digital technologies in distance learning in higher education]. *Youth & market*. No.11 (197). pp.33–38. [in Ukrainian].

5. Isaieva, O., Shainer, H. & Rozman, I. (2021). Keis-tekhnolohiia yak innovatsiinyi pidkhd vykladannia dystsyplin u kryzovykh umovakh [Case technology as an innovative approach to teaching disciplines in crisis conditions]. *Youth & market*. No.11 (197). pp.39–43. [in Ukrainian].

6. Sikora, O.V. & Vdovychyn, T.Ia. Realizatsiia tekhnolohii vidkrytykh pedahohichnykh system na prykladi vykorystannia Google Klasu [Implementation of technologies of open pedagogical systems on the example of using Google Class]. Pedagogical education: theory and practice. Vol. 32 (1-2022) Available at: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32>. [in Ukrainian].

7. Stechkevych, O. (2022). Osoblyvosti orhanizatsii zmishanoho ta dystantsiinoho navchannia u zakladakh fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity [Peculiarities of the organization of mixed and distance learning in institutions of professional pre-higher and higher education]. *Youth & market*, no.1 (199). pp.101–106. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.05.2022

УДК 378.017:172.15]:001.981

DOI:

Інна Агалець, кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського НАПН України

**ПРАЦІ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ З ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ
В НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУПРОВОДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

У статті зроблено спробу обґрунтування актуальності вторинних інформаційно-аналітичних документів, розроблених науковцями Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського на основі аналізу й узагальнення фахових праць українських учених, як засобу науково-інформаційного супроводу діяльності закладів педагогічної освіти (ЗПО) України з патріотичного виховання молоді. Наголошено, що нав'язана Росією повномасштабна війна, яка є надзвичайним випробуванням для України, загострила необхідність переосмислення українським суспільством патріотичного виховання у різних інститутах громадянського суспільства, зокрема в ЗПО.

Ключові слова: патріотичне виховання; науково-методичні праці; українські вчені; документи інформаційної аналітики; заклади педагогічної освіти; професійна виховна діяльність.

Лім. 7.

**Inna Ahalets, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor, Senior Researcher of the
Scientific Information and Analytical Support of Education Department
Volodymyr Sukhomlynskiy State Scientific and Pedagogical Library of
Ukraine National Academy of Pedagogical Science of Ukraine**

**THE WORKS OF UKRAINIAN SCIENTISTS ON THE PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH IN
SCIENTIFIC AND INFORMATION SUPPORT FOR TEACHER EDUCATION INSTITUTIONS**

The article attempts to justify the relevance of secondary information and analysis documents that developed by scientists of the V. O. Sukhomlynskiy State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine (hereinafter referred to

as V. O. Sukhomlynskiy SSPL of Ukraine) on the basis of this analysis and summary of the professional works of Ukrainian scientists as a way of scientific and information support for teacher education institutions (hereinafter referred to as TEI) of Ukraine on the patriotic education of youth. This article notes that the full-scale war imposed by Russia, which is an extreme test for Ukraine, has sharpened the need for Ukrainian society to rethink patriotic education in different institutions of civil society, especially in TEI. The relevance of implementation of information analytic documents in educational TEI activity practice is specified. The focus is on the educational and scientific mission of V. O. Sukhomlynskiy SSPL of Ukraine as a sectoral research and information center for the nationwide network of educational libraries. The article provides examples of the most appropriate editions of secondary information and analytical documents, considering the prospects for their use in the segment of scientific and information support of the development of national and patriotic education. It is also noted that the use of the educational potential of information analytic documents in educational TEI activity significantly optimizes the work of teachers, allowing for a reduction in the time and intellectual cost of searching for and elaborating scientific, scientific and methodological information. The article states that research and information support of TEI activity with secondary information and analytical documents developed by scientists in V. O. Sukhomlynskiy SSPL of Ukraine on the basis of processing the results of scientific research of Ukrainian scientists will contribute to the conscious, personally meaningful formation and development of a patriotically-minded personality of the future teacher and his or her readiness to carry out professional educational activities.

Keywords: *patriotic education; scientific and methodological works; Ukrainian scientists; information analytic documents; teacher education institutions; professional educational activity.*

Постановка проблеми. На території нашої незалежної України триває повномасштабна загарбницька війна, внаслідок якої життя українського народу змінилося кардинально. На світанку 24 лютого 2022 р. війська країни-агресора Російської Федерації (далі – РФ) віроломно напали на Україну по всій довжині спільного кордону, території Білорусі й окупованого Криму. Ворожа техніка постійними авіаційними й ракетними ударами вбиває український народ, зрівнює із землею міста і села, руйнує інфраструктуру й пам'ятки культури, намагаючись знищити українську ідентичність, суверенітет і територіальну цілісність України.

Керівництво держави, Збройні сили України, Сили територіальної оборони здійснюють цілеспрямовані дії щодо відновлення та збереження територіальної цілісності України, утвердження державності, подолання спричинених агресією кризових явищ у життєдіяльності українського народу.

Попри жорстокість окупантів наша держава є країною вільних людей і демократичних переконань, сповнена рішучості й нездоланності, з вірою в перемогу завжди чинитиме спротив ворогу, країна яка захищає не лише власні національні інтереси, суверенітет і територіальну цілісність, а й стоїть на захисті Європи й світу.

Російське вторгнення в Україну позначилося на всіх галузях діяльності українського суспільства й на освіті зокрема. Міністр освіти і науки України С. Шкарлет у засобах масової інформації розповів, що станом на початок липня 2022 р. пошкоджено понад 2 тисячі закладів освіти, 215 зруйновано повністю [7]. Саме тому заклади освіти нашої держави перебувають у непростому освітньому процесі, зумовленому

умовами воєнного стану, але спрямованому на входження до європейського освітнього простору, збереження національних освітніх традицій, підготовку фахівців міжнародного рівня із світоглядною свідомістю, здатних до ствердження, збагачення та відстоювання духовних цінностей [2, 41].

Сучасному зростаючому поколінню випало жити у часи динамічної зміни життєвих умов ціннісних орієнтирів, а виклики сьогодення загострили необхідність переосмислення українським суспільством патріотичного виховання в інститутах громадянського суспільства, зокрема в ЗПО.

Надзвичайне випробування для України – нав'язана Росією повномасштабна війна з усією очевидністю актуалізувало означену проблему.

Враховуючи сучасні дослідження, позицію вчених і практиків, освітньо-наукова спільнота України має формувати й розвивати світогляд громадян-патріотів на прикладах героїчної боротьби українського народу за утвердження суверенітету власної держави, які діють на основі національних та європейських цінностей. З огляду на це система освіти України покликана надати пріоритетного значення вихованню патріотизму як ключового складника світогляду сучасного покоління молоді, його ставлення до рідної країни, національних святинь й традицій, любові до мови, почуття відповідальності за незалежність країни, збереження духовних і матеріальних цінностей [3].

Нагальність означеної освітньої проблеми активно інтенсифікується, оскільки йдеться про ЗПО, випускники яких формуватимуть у новій генерації українців ціннісні орієнтації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засади патріотичного виховання сформульовано

корефеями педагогічної думки, зокрема, такими як О. Вишневецький, О. Захаренко, І. Зязюн, М. Євтух, В. Сухомлинський та ін.

Теоретичні й методичні аспекти патріотичного виховання особистості всебічно розкрито в працях багатьох українських учених: І. Беха, В. Будака, К. Чорної (обґрунтування теоретико-методологічних засад становлення громадянина-патріота України); В. Кременя, Ю. Логвиненка (формування національної свідомості й патріотичних цінностей в освітньому середовищі); В. Кременя, І. Беха, О. Докукіної, К. Журби, І. Шкільної (проблеми формування національно-культурної ідентичності); К. Ващенко, С. Гончаренка, Т. Ільїної, Н. Мойсеюк, О. Сухомлинської (патріотичне виховання як суспільний феномен, його соціокультурна спрямованість) та ін.

Мета роботи полягає у визначенні ролі документів інформаційної аналітики з аспектів національно-патріотичного виховання в науково-методичних працях українських учених як засобу інформаційного супроводу виховної діяльності ЗПО.

Виклад основного матеріалу. Національно-патріотичне виховання сучасного покоління є одним із основних пріоритетів гуманітарної політики освітньої системи України в ХХІ ст., яка за своїм статусом має виховувати духовно розвинених й патріотично свідомих громадян.

За визначенням науковців, складниками національно-патріотичного виховання є громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне і духовно-моральне виховання, в його організації доцільними є дотримання основних принципів такого виховання: принцип національної спрямованості, гуманізації виховного процесу, самоактивності і саморегуляції, культуровідповідальності, полікультурності, соціальної відповідності [6, 648].

Тож розв'язання окресленого завдання, що стоїть на порядку денному, пов'язане зі створенням педагогічних умов виховання, зокрема впровадженням результатів наукових досліджень українських учених у практику виховної діяльності ЗПО. На наш погляд, саме таке бачення реалізації поставленої цілі сприятиме усвідомленому особистісно значущому формуванню й розвитку патріотично налаштованої особистості майбутнього освітянина та його готовності до здійснення професійної виховної діяльності з майбутніми вихованцями закладів освіти.

“Спільне майбутнє, захист територіальної цілісності і української державності вимагає спільних дій між системою освіти, науковими установами та органами державної влади у вихованні людини як громадянина і патріота” [6, 649].

Важливо наголосити, що Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) як галузевий науково-інформаційний центр мережі освітянських бібліотек загальнодержавного рівня продовжує працювати на підтримку освітньо-наукової спільноти освітянської галузі, діяльність якої ґрунтується на Пріоритетних напрямках (тематики) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробках Національної академії педагогічних наук України на 2022–2026 рр., Стратегії розвитку Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського на 2017–2026 рр. [1]. Цю роботу зосереджено, зокрема, на вдосконаленні науково-інформаційного і бібліотечного супроводу освіти за допомогою побудови інноваційної моделі наукової бібліотеки, яка здатна ефективно забезпечувати сучасні потреби користувачів, володіє потужними базами даних, надає вільний доступ до світових інформаційних мереж і банків даних на основі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій, орієнтації на інтеграцію внутрішніх і зовнішніх інформаційних ресурсів для сприяння інформатизації й інтелектуалізації суспільства [1; 5] з актуальної тематики викликів сьогодення.

У часи важкого випробування війною загострюється питання національно-патріотичного виховання, найважливішим пріоритетом якого є формування ціннісного ставлення кожної особистості до всього українського народу, держави, високої патріотичної свідомості, любові до Батьківщини, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, територіальної цілісності, незалежності України [4, 4]. Сприяти цьому покликані розроблені та оприлюднені науковими співробітниками бібліотеки документи інформаційної аналітики. Серед них випуски довідкового бюлетеня “Аналітичний вісник у сфері освіти й науки” (започаткований у 2015 р.), який є електронним науковим періодичним виданням та складовою системи інформаційно-аналітичного забезпечення освіти, педагогіки й психології, та оглядове видання “Діяльність НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти” (2022) – різновид довідкової продукції, що містить низку інформаційно-аналітичних матеріалів, які висвітлюють стан, результати та прогностичні перспективи теоретико-практичного осягнення наукового доробку вчених з актуальних питань інноваційного розвитку освіти, педагогіки й

психології з урахуванням сучасних процесів модернізації та реформування освіти і тенденцій у національному та світовому освітньому просторі. У розділах цих документів представлено аналітичні й реферативні огляди, рекомендаційні бібліографічні списки національно-патріотичної проблематики.

Доречно зазначити, що до джерельної бази окреслених документів інформаційної аналітики увійшли наукові й науково-методичні праці (концепції, монографії, хрестоматія, методичні та практичні навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, статті тощо) відомих українських учених-дослідників освітньої галузі, зокрема, таких як Л. Березівська, І. Бех, В. Будак, Н. Дічек, О. Доукіна, К. Журба, М. Зубалій, В. Кремень, В. Курило, В. Лаппо, О. Лучанінова, І. Сіданіч, О. Сухомлинська, В. Хайруліна, І. Шкільна та інші, змістовий формат яких охоплює актуальну тематику складників національно-патріотичного виховання. У цьому зв'язку зазначимо, що використання в освітній діяльності ЗПО виховного потенціалу документів інформаційної аналітики значно оптимізує роботу освітян, уможливаючи зменшення часових та інтелектуальних витрат з пошуку й опрацювання наукової, науково-методичної інформації.

Співробітниками бібліотеки також підготовлено та розміщено в ресурсах вебпорталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й мережі "Facebook" посилання на важливий інформаційний контент – матеріали для освітньо-наукової спільноти в умовах воєнного часу, що відображають зміни у законодавстві й нормативно-правовій базі, обумовлені запровадженням воєнного стану в Україні. Окрім того, активні посилання на першоджерела (інших установ і організацій) допоможуть організувати освітній процес та сприятимуть зміцненню психологічної безпеки, формуватимуть й підтримуватимуть патріотичний дух громадян незалежної України [4].

Висновок. Нині, коли Україна відстоює свій суверенітет і територіальну цілісність, утверджує власні національні інтереси в умовах визвольної війни й необхідності опору країні-агресору Росії, висвітлювана в наукових працях українських учених проблема національно-патріотичного виховання як складника науково-інформаційного супроводу діяльності ЗПО набуває особливої значимості й актуальності, маючи при цьому ключовий ціннісно зорієнтований характер, що ґрунтується на суспільно-державних цінностях і спрямований на формування й розвиток національної свідомості, виховання у громадян

почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні, узагальненні та поширенні актуального досвіду українських учених з патріотичного виховання молоді в практиці діяльності ЗПО України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агалець І. О. Виховання: шляхи духовно-ціннісного розвитку й фахового становлення особистості освітянина в професійній діяльності (реферат. огляд). *Аналітичний вісник у сфері освіти й науки*. Вінниця : ТВОРИ, 2022. Вип. XV. С. 40–63. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/731386/> (дата звернення: 23.07.2022).

2. Агалець І. О., Лапаєнко С. В. Психолого-педагогічне забезпечення виховної діяльності в закладах вищої педагогічної освіти засобами інформаційних аналітичних й реферативних документів. *Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку* : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. пам'яті академіка Д. О. Тхоржевського, (м. Київ, 27 трав. 2022 р.). Київ, 2022. С. 40–44. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/731094/> (дата звернення: 27.06.2022).

3. Агалець І. О. Національно-патріотичне виховання: вектори розвитку в освітньому просторі (аналіт. огляд). Діяльність НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти : огляд. вид. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [авт.-упоряд.: Лапаєнко С. В., Агалець І. О., Гуралюк А. Г., Закатнов Д. О., Росток М. Л. та ін. ; наук. ред. С. В. Лапаєнко]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 67–93. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/731384/> (дата звернення: 23.07.2022).

4. Березівська Л. Д., Закатнов Д. О., Тарнавська С. В., Лобановська І. Г. Діяльність державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського в умовах воєнного стану. *Вісник НАПН України*, 2022. Вип. 4 (1). С. 1–7. URL : <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/257> (дата звернення: 02.07.2022).

5. Березівська Л. Д., Тарнавська С. В. Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України: здобутки та перспективи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. Київ, 2022. Вип. 4 (1). С. 1–9. URL : <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/issue/view/9> (дата звернення: 02.07.2022).

6. Окушко Т. К., Харченко Н. В. *Енциклопедія*

освіти / Нац. акад. пед. наук України / гол. ред. В. Г. Кремень. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 648–649.

7. Шкарлет С. Інтерв'ю з міністром освіти і науки Сергієм Шкарлетом // Ефір каналу телебачення – програми “Подобиці”. URL: <https://podrobnosti.ua/2451381-ntervju-z-mnstrom-osvti-nauki-sergm-shkarletom.html> (дата звернення: 03.07.2022).

REFERENCES

1. Ahalets, I. O. (2022). Vychovannia: shliakhy dukhovno-tsinnisnoho rozvytku i fakhovoho stanovlennia osobystosti osvitanyna v profesiinii diialnosti (referatyvnyi ohliad) [Education: the ways of spiritual and value development and teacher identity professional formation in a professional activity (reference review)]. *Analytical Bulletin in education and science*. Vinnytsia, Vol. XV. pp. 40–63. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/731386/> (Accessed 23 July 2022). [in Ukrainian].

2. Ahalets, I. O. & Lapaienko, S. V. (2022). Psykhologo-pedahohichne zabezpechennia vykhovnoi diialnosti v zakladakh vyshchoi pedahohichnoi osvity zasobamy informatsynikh analitychnykh i referatyvnykh dokumentiv [Psychological and pedagogical support of educational activity in institutions of higher teacher education with informational analytical and reference documents]. *Labour training and technology: Current realities and prospects for development: materials of the XI International Scientific-Practical Conference in Memory of Academician Tkhorzhevskiy D. O.* (Kyiv, 27 May. 2022). Kyiv. pp. 40–44. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/731094/> (Accessed 27 June 2022). [in Ukrainian].

3. Ahalets, I. O. (2022). Natsionalno-patriotychne vykhovannia: vektory rozvytku v osvithnomu prostori (analytychni ohliad) [National patriotic education: development vectors in educational area (analytical review)]. National Academy of Pedagogical Science of Ukraine activity to provide scientific and

methodological support for the modernization and reform of education: ed. / National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, V. O. Sukhomlynskyi State Scientific Pedagogical Library of Ukraine. [compiled by S. V. Lapaienko, I. O. Ahalets, A. H. Huraliuk, D. O. Zakatnov, M. L. Rostoka and other; science ed. S. V. Lapaienko]. Vinnytsia, pp. 67–93. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/731384/> (Accessed 23 July 2022). [in Ukrainian].

4. Berezivska, L. D., Zakatnov, D. O., Tamavska, S. V. & Lobanovska, I. H. (2022). Diialnist derzhavnoi naukovo-pedahohichnoi biblioteky imeni V. O. Sukhomkynskoho v umovakh voiennoho stanu [Activities of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific Pedagogical Library of Ukraine in wartime]. *Scientific Bulletin of National Academy of Pedagogical Science of Ukraine* Vol. 4 (1). pp. 1–7. Available at: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/257> (Accessed 01 July 2022). [in Ukrainian].

5. Berezivska, L. D. & Tamavska, S. V. Diialnist derzhavnoi naukovo-pedahohichnoi biblioteky imeni V. O. Sukhomkynskoho NAPN Ukrainy [The Activities of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific Pedagogical Library of Ukraine: achievements and prospects]. *Scientific Bulletin of National Academy of Pedagogical Science of Ukraine*. Kyiv, Vol. 4 (1). pp. 1–9. Available at: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/issue/view/9> (Accessed 01 July 2022). [in Ukrainian].

6. Okushko, T. K. & Kharchenko, N. V. (2021). *Entsyklopediia osvity* [Moral education. *Encyclopedia of education*. National Academy of Pedagogical Science of Ukraine. (Ed). Kremen V. H. 2nd edition, updated and revised. Kyiv. Yurinkom Inter. pp. 648–649. [in Ukrainian].

7. Shkarlet, S. Interviu z ministrom osvity i nauky Serhiem Shkarletom [Interview with the Minister of Education and Science Serhii Shkarlet]. TC chanekk broadcasting – “Podrobytsi” program. Available at: <https://podrobnosti.ua/2451381-ntervju-z-mnstrom-osvti-nauki-sergm-shkarletom.html> (Accessed 03 July 2022). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.05.2022

“Любов до Батьківщини сумісна з любов'ю до всього світу. Народ, набуваючи світла знань, не завдає тим шкоди своїм сусідам. Навпаки, чим просвітницькі держави, тим більше вони повідомляють один одному ідей і тим більше збільшуються сила та діяльність всесвітнього розуму”.

Клод Адріан Гельвецій
французький літератор, філософ

